

Т.В. Калашнікова, д-р екон. наук, доцент
С.А. Самохіна, студентка факультету обліку і фінансів
Харківський національний аграрний університет ім. В.В Докучаєва

РОЗВИТОК РИНКУ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ ЯК ФАКТОР СПРИЯННЯ ФІНАНСОВІЙ ІНКЛЮЗИВНОСТІ

Проаналізовано передумови становлення, досліджено галузевий розподіл та охарактеризовано учасників вітчизняного ринку фінансових технологій. Визначено роль та місце фінтех компаній на ринку фінансових послуг. Обґрунтовано необхідність розвитку ринку фінансових технологій як фактору сприяння фінансовій інклюзивності. Запропоновано основні напрями розвитку ринку фінансових технологій в Україні.

***Ключові слова:** фінансові технології, фінансові послуги, фінансовий ринок, фінансові продукти, фінансова інклюзивність*

Постановка проблеми. Інституційні засади фінансів, організація регулювання фінансових відносин, перелік фінансових продуктів безпосередньо залежать від інноваційності попиту та пропозиції. Сучасний ринок фінансових послуг невід’ємно пов’язаний з фінансовими інноваціями, що являють собою дії по створенню та популяризації нових фінансових інструментів, а також нових фінансових технологій, ринків та інститутів. Фінансові технології передбачають перетворення грошово-кредитної, інвестиційної та фіскальної сфери, що змінюють традиційні механізми обслуговування й управління та продуктову лінійку банків, страхових та інвестиційних компаній та сприяють більш широкому доступу користувачів до фінансових послуг.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні засади визначення, аналіз різних аспектів функціонування ринку фінансових технологій в Україні та світі висвітлюються в роботах цілого ряду зарубіжних та вітчизняних науковців та експертів-аналітиків, а саме: А. Грехема [1], Л. Дудинця [2], Л. Жердецької [3], В. Коваленка [4], К. М. Крістенсена [5], Г. Поченчука [6], М. Сигової, І. Ключнікова І.К. [7], Дж. Скана, Дж. Дікерса, С. Масуда [8] та ін. Проте потребує всебічного аналізу процес становлення, напрями розвитку вітчизняного ринку фінансових технологій, обґрунтування

доцільності його функціонування задля сприяння фінансовій інклюзивності.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні стану, передумов та перспектив розвитку ринку фінансових технологій в Україні; обґрунтуванні розвитку ринку фінансових технологій як фактору сприяння фінансовій інклюзивності.

Виклад основного матеріалу. Під терміном “фінансові технології” розуміють галузь економіки, яка об’єднує компанії, що використовують новітні розробки для надання якісніших фінансових послуг [6], або технології, які використовують у фінансовій галузі для оптимізації витрат, збільшення доданої вартості у своїх продуктах, швидкодії проходження всіляких процесів, безпеки тощо [2].

Активний розвиток фінансових технологій протягом останнього десятиліття обумовлений цілим рядом факторів:

- втратою довіри клієнтів до банківської системи під час глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.;
- підвищенням попиту на зручні та доступні фінансові послуги;
- поширенням мобільного Інтернету, що дозволяє клієнту самостійно визначати час та спосіб платежу;
- прагненням до інновацій у численного покоління міленіалів (за прогнозами до 2030 року буде припадати 75% працюючого населення), що становлять значну частину клієнтської бази і є потужним каталізатором змін у фінансовому секторі;
- поступовою адаптацією банківського законодавства [9].

Формування та темпи розвитку фінансових технологій у будь-якій країні обумовлюються рядом факторів, серед яких: технологічна готовність ринку та наявність відповідної інфраструктури; сприятливе правове та регуляторне середовище; доступ до інвестицій; наявність кваліфікованих фахівців.

Ринок фінансових технологій в Україні знаходиться на стадії становлення (40% фінтех компаній були засновані до 2015 року, 60% їх створено за останні три роки), проте темпи його розвитку є досить високими. Як визначено, основними передумовами становлення вітчизняного ринку фінансових технологій можна вважати:

- 1) розвиток інформаційно-комунікаційних технологій й значне нарощування рівня доступу населення до Інтернету (з 24 % у 2008 р. до 63 % у 2017 р.). За результатами дослідження “The FinTech Index”, що проводилося серед 73 країн світу, Україна увійшла до країн зі

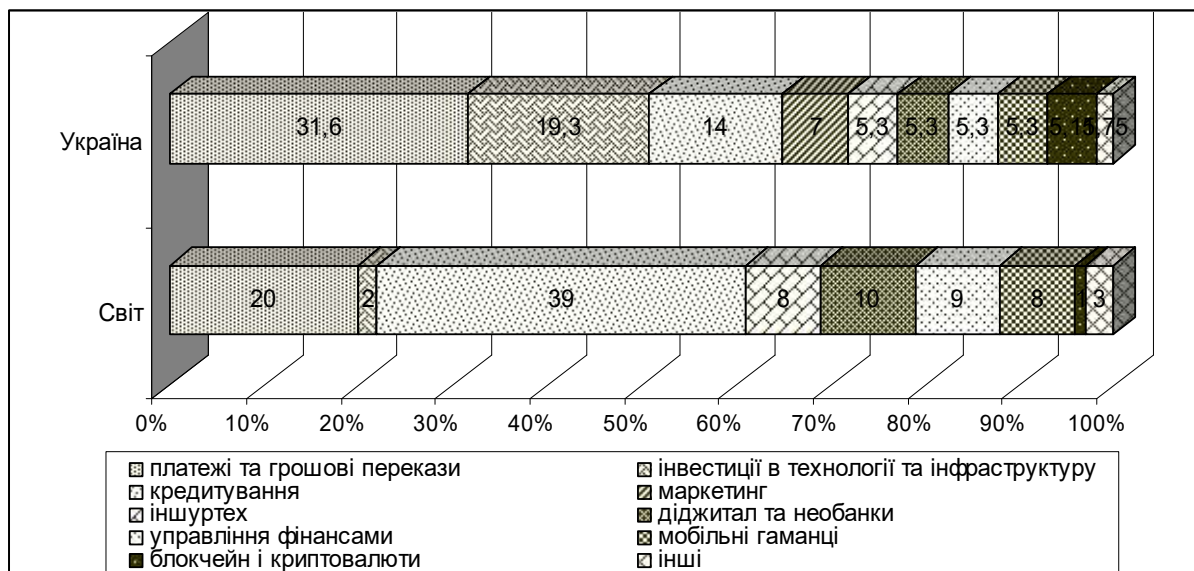
сприятливими екосистемою та інфраструктурою, випередивши Турцію та Грузію, що свідчить про перспективи розвитку фінансових технологій на локальному фінансовому ринку;

2) запровадження державою правових норм щодо можливості підписання рахунків та угод електронним підписом; прийняття Закону «Про електронні довірчі послуги»; спрощене оподаткування українських ІТ компаній на рівні 5% на рік;

3) скасування вимог щодо спеціального дозволу для прямих іноземних інвестицій; розширення доступу до фінансування через краудфандинг, що створює передумови до нарощування можливостей зовнішнього фінансування фінтех компаній, які на даний час 49% інвестицій залучають за рахунок приватних інвесторів, венчурних фондів та ІСО;

4) досягнення високого рівня кваліфікації у сфері інформаційних технологій (засновниками компаній на 65% є представники ІТ сфери і лише 30% - фінансисти). Залучення висококваліфікованих фінансових фахівців має суттєво вплинути на напрями спеціалізації та ефективність діяльності суб'єктів ринку фінансових технологій.

Нами визначено певні відмінності між категоріями фінансових технологій в Україні та світі (рисунок).

Розподіл ринку фінансових технологій за напрямами діяльності в Україні та світі, %

Джерело: побудовано на основі [10]

Основними напрямками діяльності вітчизняного ринку фінансових технологій є: платежі та грошові перекази (32%), інвестиції в технології та інфраструктуру (19%), кредитування (14%), маркетинг (7%). Водночас, на світовому ринку фінансових технологій на корпоративне та споживче кредитування припадає 39 %, платежі та перекази – 20 %, банківські технології – 10 %, управління фінансами – 9 %, мобільні платежі та технології страхування – по 8 %.

На основі дослідження галузевого розподілу ринку можемо стверджувати, що фінансові технології виконують ряд функцій: 1) на основі використання облачних технологій сприяють зниженню витрат з надання фінансових послуг і інструментів клієнтам; 2) пропонують розробникам продукти, що дозволяють об'єднати дані клієнтів і сервіси; 3) дозволяють знизити час виходу на ринок нових продуктів та скоротити витрати на їх розробку.

Фінансові технології розвиваються у напрямку переходу від створення фінансових монопродуктів для клієнтів, не охоплених банками, до продукування мультипродуктів. На основі аналізу діяльності вітчизняних фінтех компаній нами визначено, що фінансові технології розвиваються там, де можна запропонувати новий фінансовий продукт, який краще задовольняє потреби споживачів, ніж наявні, або там, де є шанси надавати послуги дешевше та якісніше (таблиця).

Фінтех компанії не лише стають важливою складовою світової та національної економіки, вони трансформують сектор фінансових послуг за допомогою інноваційних продуктів, принципово змінюючи механізм роботи основних традиційних учасників ринку. Динамічний розвиток фінансових технологій передбачає необхідність обґрунтування ролі та місця фінтех компаній на ринку фінансових послуг, розподілу сфер впливу та визначення взаємовідносин нових та традиційних учасників ринку.

У методологічному плані напрацювання авторської позиції щодо даного питання базується на ряді положень, сформульованих професором Гарвардської школи бізнесу К.М. Кристенсеном у праці “Дилема інноватора” [5]:

- технології розвиваються швидше, ніж потреби ринку;
- існує стратегічно важлива відмінність між підтримуваними та “підривними” технологіями. Підтримуючі технології сприяють удосконаленню продукту в межах технічних характеристик, важливих для основних споживачів. “Підривні” технології приносять на ринок продукти, що дешевше, простіше і зручніше у користуванні;

Учасники ринку фінансових технологій України у 2017 р.

Напрямок спеціалізації	Частка ринку, %	Фінтех компанії
платежі та грошові перекази	31,6	iPay.ua; FONDY; Agency21; PAY2YOU;
		mbill; Easy pay; CoinuPay; Forpost;
		UAPAY; KAPTON; tachcard; IBOX;
		Uplata; GlobalMoney; MOSST; Tyme;
		Leogaming; MAXI; Liqpay; WideUp;
		PayLastic; electrum; FINT;
		WAY4PAY; Portmone.com
інвестиції в технології та інфраструктуру	19,3	ProCard; PaycoreIO; SkyService;
		AlRouting; bNesis; Bintels; Team301;
		Prozorro; SDK.finance; Igama; P2B;
		SmartData; UnityBars; YouControl; Corezoid
кредитування	14,0	moneyveo; ПОЗИЧАЙко; Amocredit;
		Finhub; USTARTER; MOCash;
		Credit plus; Mycredit; Creditor; Гроші всім;
		Кредит маркет; Компаньон Финанс
маркетинг	7,0	CheckDom; Treeum; Pay Space;
		Startup Network; Firmaiya
іншуртех	5,3	cvik.in; ewa; INSART; Alfa Protection;
діджитал і необанки	5,3	Raiffeisen; Alfa Digital; ПУМБ; Altbank;
		Приват 24; Укрсиббанк; Universal Bank;
		VOLT24; Отрбанк; monobank
управління фінансами	5,3	Home Money; MTAX Ukraine;
		finance controlling FIN
мобільні гаманці	5,3	PayForce; Wallet Factory
блокчейн	3,4	BitFury; Distrbuted Lab;
		Attic Lab; Blockchain Lab
криптовалюти	1,75	Kuna exchange
інші	1,75	TASLink; VISA; Український
		процесінговий центр

Джерело: складено на основі [10]

- конкурентоспроможність різних технологічних підходів може з часом змінюватися в різних секторах ринку. “Підривні” технології, що недосконалі з точки зору нинішніх споживачів, можуть з часом бути цілком конкурентоспроможними;

- навіть найбільш радикальні та складні підтримуючі технології не стають причиною падіння провідних компаній, саме “підривні” технології зумовили крах провідних компаній. Дуже важливо не переплутати “підривні” та підтримуючі інновації.

Характеризуючи інноваційну діяльність учасників ринку фінансових послуг з використанням запропонованої К. М. Кристенсенем термінології можемо стверджувати, що традиційні учасники ринку (перш за все комерційні банки) запроваджують підтримуючі технології, тоді як фінтех компанії - “підривні” технології.

Серед переваг традиційних учасників ринку можна відзначити розгалужену клієнтську базу; значну ресурсну та інформаційну базу; сформовану нормативну базу, інфраструктуру; підготовлений персонал.

До недоліків слід віднести: високі витрати на залучення клієнтів, нормативні обмеження, зосередженість на конкретних сервісах, негнучкість, зарегульованість, високий розмір комісії. До активного розвитку фінансових технологій банки розвивали ІТ-напрямок переважно для підвищення безпеки проведення операцій та мінімізації операційних витрат [11]. Найбільш успішні інновації, які впроваджуються банками, пов'язані зі зміною підходів до обслуговування клієнта, тоді як технології та канали просування послуг залишаються на другому плані. При цьому банківські відділення, генеруючи до 90% продажів, залишаються головним каналом продажів фінансових продуктів [12].

Беззаперечними перевагами використання фінансових технологій для клієнтів можна вважати: наявність нових ідей і проектів; можливість більш швидкого реагування на випуск нових продуктів та надання більш релевантних послуг; більш високий рівень зручності послуг, що надаються клієнтам; потенційне покращення сервісів, зниження вартості, підвищення ефективності, прозорості; залучення нових клієнтів; перехід від монопродуктів для клієнтів, не охоплених банками, до продукування мультипродуктів; можливість надання нових додатків або безпосередньо клієнтам, або у партнерстві з традиційними фінансовими установами.

До недоліків слід віднести: недостатній рівень нормативного регулювання внаслідок використання фінтех компаніями відмінних від традиційних установ бізнес-моделей; спонтанність прийняття рішення

споживачами онлайн-послуг; технологічні ризики, пов'язані з використанням персональних даних; обмеженість доступу з огляду на певний рівень вмінь та наявності гаджетів у користувачів для здійснення онлайн-операцій.

Однак, попри цілий ряд недоліків, “підривні” технології орієнтовані перш за все, на зручність клієнтів, що безпосередньо пов'язано з питаннями фінансової інклюзивності. Фінансова інклюзивність - це процес забезпечення доступу до фінансових продуктів, що передбачає створення ширшого спектру фінансових продуктів, доступних для осіб, що мають доступ лише до основних фінансових продуктів.

Як зазначають А. Мазаракі та С. Волосович, фінансова інклюзивність передбачає максимальне врахування інтересів найбільш вразливих категорій населення у контексті забезпечення їх доступу до якісних та безпечних фінансових послуг і на ринку фінансових послуг має три виміри: доступ до фінансових послуг; використання фінансових послуг; якість продуктів і надання послуг [13].

Вважаємо, що подальший розвиток сектору фінансових технологій в Україні з розширенням доступу до фінансових послуг потенційних клієнтів, перш за все, фізичних осіб, є важливим фактором сприяння фінансовій інклюзивності.

До основних напрямів розвитку вітчизняного ринку фінансових технологій слід віднести:

- удосконалення державного регулювання. Поширення та глобальний характер цифрових платформ є серйозними викликами для регуляторних органів, оскільки вони намагаються досягти оптимального балансу між захистом споживачів, просуванням конкурентних ринків та заохоченням інновацій. З точки зору антимонопольного законодавства, захисту економічної конкуренції потребуватимуть регулювання: визначення ринку фінансових технологій, потенційні мережеві ефекти, доступ до великих масивів даних, стандартизація і алгоритми тощо;

- вдосконалення продуктів, зокрема таких як електронний банкінг, автоматизація, біометрична ідентифікація, машинне навчання та штучний інтелект, блокчейн, Big Data, цифровізація всіх реєстрів, безпека платежів тощо;

- нарощування інвестицій, потреба в яких самими гравцями ринку оцінюється в 40-75 млн дол. США;

- встановлення стратегічного партнерства з традиційними гравцями фінансового сектору. Зазначимо, що погляди щодо оцінки впливу

фінансових технологій зазнали еволюційних змін: від визнання їх прямою загрозою для банків до висловлювання щодо необхідності налагодження партнерських взаємовідносин між банками та фінтех-компаніями. За результатами опитування понад 90% банків та понад 80 % фінтех-компаній зацікавлені у співробітництві у майбутньому [14]. Така співпраця сприятиме залученню нових клієнтів і диверсифікації бізнесу кожного з учасників фінансового ринку.

Висновки. Розвиток ринку фінансових технологій обумовлений використанням фінансовими інститутами нових бізнес-моделей і зумовлює кардинальні зміни фінансової сфери. Дослідження вітчизняного ринку фінансових технологій свідчить про тенденцію нарощування його кількісних і якісних параметрів; значний вплив на діяльність традиційних учасників фінансового ринку; недостатньо сформовану нормативно-правову базу щодо регулювання діяльності фінтех-компаній з позицій захисту економічної конкуренції. Фінтех компанії не лише стають важливою складовою світової та національної економіки, вони трансформують сектор фінансових послуг за допомогою інноваційних продуктів, принципово змінюючи механізм роботи основних традиційних учасників ринку. Подальший розвиток сектору фінансових технологій в Україні з розширенням доступу до фінансових послуг потенційних клієнтів, перш за все, фізичних осіб, є важливим фактором сприяння фінансовій інклюзивності. Основними напрямками розвитку вітчизняного ринку фінансових технологій є: удосконалення державного регулювання; вдосконалення продуктів; нарощування інвестицій; встановлення стратегічного партнерства з традиційними гравцями фінансового сектору.

Бібліографічний список: 1. Graham, A. Fintech and Banks: How Can the Banking Industry Respond to the Threat of Disruption? URL: <https://www.toptal.com/finance/investment-banking-freelancer/fintech-and-banks>. 2. Дудинець Л.А. Розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи // Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. – С. 794-798. 3. Жердецька Л.В., Городинський Д.І. Розвиток фінансових технологій: загрози та можливості для банків // Економіка і суспільство. 2017. №10. – С. 583-588. 4. Коваленко В.В. Розвиток FINTECH: загрози та перспективи для банків України // Приазовський економічний вісник. 2018. Вип. 4(09) 2018. – С. 127-133. 5. Кристенсен Клейтон М. Дилемма інноватора. Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 239 с. 6. Поченчук Г.М. Фінансові

- технології: розвиток і регулювання // Економіка і суспільство. 2017. №13. – С. 1193-1200.
7. Сигова М.В., Ключников И.К. Теория финансовых инноваций. Критический обзор основных подходов // Финансы: теория и практика 2016. №6. – С. 85-95. URL: <https://doi.org/10.26794/2587-5671-2016-20-6-85-95>.
8. J. Skan, J. Dickerso, S. Masood. The Future of Fintech and Banking: Digitally disrupted or reimagined? URL: <https://www.accenture.com/us-en/insight-future-fintech-banking>.
9. Калашнікова Т.В. Ринок фінансових технологій: стан та перспективи розвитку / Глобальні принципи фінансового, облікового та аналітичного забезпечення аграрного сектора економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Вип. 1 // Харк. нац. аграр. ун-т. – Харків: ХНАУ, 2018. – С. 159-162.
10. Фінтех в Україні: тенденції, огляд ринку та каталог. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». URL: http://data.unit.city/fintech/fgt34ko67mok/fintech_in_Ukraine_2018_ua.pdf.
11. Банки та фінтех-компанії: сила - в єдності. К.: «Центр економічних досліджень та прогнозування «Фінансовий Пульс». – 7 с. URL: <http://finpuls.com/upload/docs/news/banking/reviews/7.pdf>.
12. Майорова Т. Банківські інновації як ключовий чинник розвитку банківської системи // Майбутнє банкінгу: сучасні виклики та перспективи розвитку: зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції; м. Київ. – К.: КНЕУ, 2017. – С. 79-81. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/ifba/17-5386_ZbD196rnik_v_2_28F29.pdf.
13. Мазаракі А., Волосович С. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України // Вісник КНТЕУ. – 2016. – № 1. – С.5-23.
14. FinTech. Тенденції та перспективи. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2017/12/07/31324053/>

Калашнікова Т.В., Самохіна С.А. Развитие рынка финансовых технологий в Украине как фактор содействия финансовой инклюзивности. Проанализованы предпосылки становления, исследовано отраслевое распределение и охарактеризованы участники отечественного рынка финансовых технологий. Определены роль и место финтех компаний на рынке финансовых услуг. Обоснована необходимость развития рынка финансовых технологий как фактора содействия финансовой инклюзивности. Предложены основные направления развития рынка финансовых технологий в Украине.

Ключевые слова: финансовые технологии, финансовые услуги, финансовый рынок, финансовые продукты, финансовая инклюзивность

Kalashnikova T.V., Samokhina S.A. Development of the financial technology market in Ukraine as a factor in promoting financial inclusion.

The development of the financial technology market is due to the use of new business models by financial institutions and causes fundamental changes in the financial sector. The research of the domestic market of financial technologies shows the tendency of increasing its quantitative and qualitative parameters; significant influence on the activity of traditional participants in the financial market; underdeveloped regulatory framework for regulating the activities of FinTech companies from the standpoint of protecting economic competition.

The main areas of the domestic financial technology market are: payments and money transfers, investments in technology and infrastructure, lending, marketing.

The advantages of using financial technology for customers are: the availability of new ideas and projects; possibility of faster reaction to the release of new products; higher level of service convenience; potential improvement of services, cost reduction, efficiency improvement, transparency; attracting new customers; transition from monoproductions to multiproduct production; the ability to provide new applications both directly to clients, and in partnership with traditional financial institutions. The disadvantages of financial technology are: insufficient level of statutory regulation, as FinTech companies use business models which differ from traditional institutions; spontaneous decision-making by consumers of online services; technological risks associated with the use of personal data; limited user access to online transactions.

FinTech companies become an important part of the world and national economy, transform the financial services sector with innovative products and fundamentally change the mechanism of the main traditional market participants. Financial technologies are focused on the convenience of customers and are directly related to the issues of financial inclusiveness. Financial inclusiveness is the process of providing access to financial products, which involves creating a wider range of financial products available to customers. Further development of the financial technology industry in Ukraine is an important factor in promoting financial inclusiveness. The main directions of the domestic financial technology market development are: improvement of state regulation; improvement of products; investment increase; establishing a strategic partnership with traditional players in the financial sector.

Keywords: financial technologies, financial services, financial market, financial products, financial inclusion

Стаття надійшла до редакції: 08.08.2018 р.